

GÜZİDE BİR JÜRİ ÖNÜNDE SUNULAN ESER: MEHMET KAPLAN'IN NAMIK KEMAL HAYATI VE ESERLERİ ADLI DOKTORA TEZİ

Abdulhakim TUĞLUK

Bir tez düşünün ki, jüri bilgisinin bulunduğu kısımda aynen aşağıdaki bilgiler yer alıyor:

Tezi idare eden birinci rapörtör: Ahmet Hamdi Tanpınar

Diğer rapörtörler: Halide Edip Adıvar

Ali Nihad Tarlan

Ahmet Caferoğlu

Sabri Esad Siyavuşgil

Türk edebiyatının ilmî cephesinde büyük emekleri olan ve edebiyat araştırmalarının hangi usullerle ele alınacağı hususunda bize çok şey öğreterek aramızdan ayrılan “hocaların hocası” merhum Mehmet Kaplan’ın kitap hâlinde neşredilen doktora tezinden söz ediyorum. Kitabı bir sahaf dükkânından temin edinceye dek bu tezin böylesine muhteşem bir jüri önünde savunulduğundan haberim yoktu. 1942 yılında hazırlanan bu eser, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde doktora tezi olarak kabul edilmiş. Mehmet Kaplan’ın Önsöz’de verdiği bilgilere göre bu tez “Profesör Doktor Ali Nihat Tarlan’ın henüz neşredilmemiş bulunan doktora tezinden sonra Türk edebiyatı şubesinde yapılmış ikinci doktora tezidir.” Doktora tezi 1942 yılında kaleme alınmasına rağmen yine Mehmet Kaplan’ın ifade ettiğine göre “harp şartları ve birtakım formaliteler yüzünden” ancak 1948 yılında İstanbul’da İbrahim Horoz Basımevi’nde kitap olarak neşredilebiliyor. Kitabın kapağında yazar bilgisinin yer aldığı kısımda “Dr. Mehmed Kaplan (İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Edebiyatı Doçenti)” ibaresi yer alıyor. Böylece bu doktora tezinin Mehmet Kaplan’ın doçentliğinden sonra kitap hâline getirildiğini öğrenmiş bulunuyoruz. Nitekim Mehmet Kaplan, 1943 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde *Tevfik Fikret ve Şiiri*

başlıklı tezle edebiyat doçenti olmuştur. Bu eser daha sonra ilk defa 1946 yılında kitap olarak neşredilmiştir.

Tezin ehemmiyetinin ilk tezahürünü jüriden anlamak mümkün. Edebiyatımızın en önemli kalemlerinden olan Ahmet Hamdi Tanpınar'ın danışmanlık ve başkanlık ettiği bu jüri, gerçekten de kaliteli bir eserin ortaya çıkabilmesi için tartışmaya gerek bırakmıyor. Mehmet Kaplan'ın rüştünü ispatladığı ilk eser olarak da görebileceğimiz bu tez “Önsöz”, “Mukaddime” bölümleri dışında sekiz müstakil bölümden oluşuyor. Önsöz'de Mehmet Kaplan, eserin Türk edebiyatı alanındaki ikinci doktora tezi olmasının haricinde kitap olarak neden geç neşredildiğine dair malumat veriyor. Bununla birlikte Namık Kemal'e dair kaynakların henüz ortaya çıkarılmadığından söz eden Kaplan, hâlihazırda Fevziye Abdullah Tansel tarafından neşredilmiş bulunan Namık Kemal'in mektuplarının o dönem için neşredilmemiş olmasından yakınıyor. Mehmet Kaplan, Namık Kemal ile ilgili araştırmalara daha pek çok ihtiyaç duyulduğunu ifade ederek bir bakıma kendi tezinin Namık Kemal araştırmaları için bir son olmadığını vurguluyor ve sonraki araştırmalara önemli bir kapı aralamış oluyor.

Kitabın Mukaddime bölümü, Mehmet Kaplan'ın çalışmasına dair ön bilgilere yer verdiği kısım olarak dikkat çekiyor. Bu bölümde Namık Kemal ile alakalı daha önce yapılmış belli başlı kitaplara yer veren Kaplan, Namık Kemal hakkında yazılan makaleler konusunda ise ciddi bir eleştiri getiriyor. Namık Kemal ile ilgili makalelerin pek çoğunun onu ya övmek ya da “yere batırmak” maksadıyla kaleme alındığını kaydeden Kaplan, bu nedenle -bir iki makale hariç- bu tür makaleleri kıymetsiz bulduğunu ifade eder. Tezin başlıca iki amacı bulunduğunu belirten Kaplan bu gayeleri şöyle sıralar:

I- Namık Kemal'i bir bütün olarak anlamak.

II- Gerçek sebeplere istinat etmek.

Kaplan, yukarıdaki iki madde hâlinde ifade edilen gayelerine ek olarak tezin genel çerçevesine dair şu ifadeleri kullanır: “Biz tezimizde Kemal'in hayatını merhale, merhale, şahsiyetini yapan gerçek sebepleri meydana çıkararak, fikirlerini ve eserlerini, kendi tekâmülleri içinde, Kemal'in hayatı ve yaşadığı muhtle münasebetlerini göstererek anlatmaya çalıştık.” Mehmet Kaplan; ayrıca tezinin hangi usullerle meydana geldiğine ve bu tez hazırlanmadan önce hangi kaynakların okunup incelendiğine dair malumat verdikten sonra, tezden beklenen neticeye ilişkin önemli bir tespit yapar. Kaplan; tezine, “ileride değişebilecek bir deneme gözüyle bakılmasını rica” eder. Bu

yönüyle Mehmet Kaplan Hoca'nın ilmî disiplini de açığa çıkmış oluyor. Çalışmasının bu alandaki bütün eksikleri kapattığını belirten bir eda ile değil, farklı kaynakların ortaya çıkması ile bu çalışmanın değişebileceğini öngören bilim adamı ciddiyeti ile meseleye bakan Mehmet Kaplan Hoca, bu noktada bütün edebiyat araştırmacılarına örnek teşkil eder. Nitekim merhum Orhan Okay Hoca, Mehmet Kaplan için “Yeni Türk Edebiyatı disiplinin kurucusu ve alanda yapılan ve yapılmakta olan araştırmaların yol göstericisi” (Okay, 2006: 504) derken onun çalışmalarındaki ilmî ciddiyet ve sağlamlığa işaret ediyordu.

Merhum Kaplan Hoca, bu tezi yazmadan önce Namık Kemal'in o zamana kadar neşredilmiş olan bütün eserlerini okuduğunu belirtir. Ayrıca neşredilmemiş olan bazı yazılarına da ulaşarak onları okuduğunu ifade eden Kaplan Hoca, bu noktada birincil kaynakları okumuş olmanın gerekliliğine işaret eder. Merhum Mehmet Kaplan Hoca, daha sonra sekiz bölüm hâlinde tezini devam ettirir. Tezini bitirirken “Netîce” başlığı altında ulaştığı sonuçlara yer veren Kaplan, burada maddeler hâlinde tezini hülâsa eder. Mehmet Kaplan, sonuç kısmını Namık Kemal'in şahsiyeti ve kaleme aldığı eserlerin türleri bakımından alt başlıklar hâlinde detaylandırır. Teze ayrıca “Bibliyografya” ve “Notlar” kısmı da ilave edilmiştir. Eserde, eskiden eserlerde sıkça yer alan doğru-yanlış cetveli (hata-savab cetveli) de yer almaktadır. Tezin ilk üç bölümü Namık Kemal'in hayatına, siyasi mücadelelerine ve edebî şahsiyetinin teşekkülüne değinmektedir. Diğer bölümlerde ise müellif Mehmet Kaplan'ın, Namık Kemal'i eserlerinden hareketle incelediğini görmekteyiz. Mehmet Kaplan Hoca'nın Namık Kemal'le ilgili çalışmaları bu eserle sınırlı kalmaz. Sonraki yıllarda da Kaplan Hoca'nın Namık Kemal üzerine önemli yazılar kaleme aldığını görmekteyiz. Kaplan'ın, 31 Aralık 1954 tarihli *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*'nde yayınlanan “Namık Kemal ve Fatih” başlıklı yazısının bu anlamda en dikkat çeken örneklerden biri olduğunu söylemek mümkündür.

Merhum Mehmet Kaplan Hoca'mızın doktora tezi olan ve aynı zamanda Türkiye'de edebiyat alanında yapılan ikinci doktora tezi olan *Namık Kemal Hayatı ve Eserleri* adlı eser, biz araştırmacılar için temel kaynak mahiyeti taşımaktadır. Şunu itiraf etmeliyim ki Mehmet Kaplan Hoca'nın doktora tezini görmeden yeni Türk edebiyatı alanında tez yazmak bahtsızlıktır. Bu anlamda sadece yeni edebiyat sahasında değil, edebiyatın bütün şubelerinde yürütülen tezler için ilk olarak Mehmet Kaplan Hoca'nın tezine bakılmalıdır. Her edebiyat araştırmacısının bu eserden verim alacağını düşünüyorum.

Akademik edebiyat araştırmalarının sayıca henüz emekleme döneminde olduğu bir devirde yazılan bu eser, dönemini aşan bir sese ve etkiye sahiptir. Özellikle yeni Türk edebiyatı alanında yapılan çalışmaların öncüsü olan bu eser; bizler için sadece muhafaza etmekle yetineceğimiz bir miras değil, ders almamız gereken bir kılavuz eser olarak kütüphanelerin raflarında okurlarını beklemektedir.

Kaynakça

KAPLAN, Mehmet (1948), *Namık Kemal Hayatı ve Eserleri*, İstanbul: İbrahim Horoz Basımevi.

_____ (1954), “Namık Kemal ve Fatih”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, VI: 71-82.

OKAY, M. Orhan (2006), “Bir Edebiyat Disiplini Kurucusu: Mehmet Kaplan”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 4/8: 497-505.